

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Verslag van een rondetafelgesprek over rechtsbescherming en het Toekomstscenario

Lam, E.; Kruijf, M.P. de

Citation

Lam, E., & Kruijf, M. P. de. (2025). Verslag van een rondetafelgesprek over rechtsbescherming en het Toekomstscenario. *Tijdschrift Voor Jeugdrecht* , 7(2), 73-77.
doi:10.5553/TvJr/259035002025007002015

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4273601>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Artikel

Verslag van een rondetafelgesprek over rechtsbescherming en het Toekomstscenario

Mr. E. Lam en mr. dr. M.P. de Kruijf*

Inleiding

Het Programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming (Toekomstscenario) is erop gericht om te komen tot een stelsel waarin, meer dan nu het geval is, een systeem- en mensgerichte aanpak komt waarbij tijdige passende samenhangende hulp en bescherming worden geboden aan kinderen en volwassenen die te maken hebben met een (acute of structurele) bedreiging van een gezonde en veilige thuissituatie.

Vanwege zorgen over de rechtsstatelijkheid en rechtsbescherming binnen het Toekomstscenario, specifiek bij het anders organiseren van bevoegdheden van Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming (Raad) en Gecertificeerde Instellingen (GI's) binnen een Regionaal Veiligheidsteam (RVT), is de Adviescommissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid in het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming (Commissie-Van Dooijeweert) ingesteld. In het Adviesrapport *Kinderen en ouders met recht goed beschermd* (Adviesrapport)¹ van de Commissie-Van Dooijeweert is het begrip rechtsbe-

scherming uitgewerkt en zijn voorstellen gedaan voor verbetering van de rechtsbescherming.²

De Commissie vat het begrip rechtsbescherming in vier kernpunten samen: informatie, participatie, ondersteuning en effectieve rechtsmiddelen. In weerwil van de wens van het doorbreken van het zogenoemde 'estafettemodel' waarbij lokale teams, Veilig Thuis, de GI's en de Raad deels overlappend hun eigen onderzoekstaken en hulpplannen uitvoeren, is de Commissie Van Dooijeweert beducht op grote risico's bij een volledig integrale aanpak die door het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming wordt voorgesteld. De Commissie heeft geadviseerd om de onafhankelijke toets en het advies aan de kinderrechter onder Rijksverantwoordelijkheid te laten blijven. In het verlengde daarvan moet de onafhankelijke positie van de Raad worden behouden. In de beleidsreactie op het advies wordt benoemd dat de functionaliteiten 'onafhankelijke toets' en 'onafhankelijk advies ter voorbereiding op de uitspraak van de (kinder) rechter over (kinder)beschermingsmaatregelen' geen onderdeel zijn van het RVT. Dit vloeit wat de bewindslieden betreft meer specifiek voort uit de benodigde transparantie richting ouders en kinderen en de (ook in de beeldvorming) benodigde onafhankelijke, zorgvuldige en uniforme beoordeling wanneer er, ondanks alle inzet van hulp en bescherming, een maatregel in het gedwongen kader nodig lijkt te zijn.³ Deze lijn is terug te lezen in een onderzoeksrapport dat een paar maanden later verschijnt: 'de functionaliteiten 'onafhankelijke toets' en 'onafhankelijk advies ter voorbereiding op de

73

* Mr. E. Lam is werkzaam bij &Jeugd, een juridisch adviesbureau dat zich richt zich op juridische ondersteuning van organisaties en (jeugd)professionals. Daarnaast is zij lid van de redactie van dit tijdschrift. Mr. dr. M.P. de Kruijf is als universitair docent Jeugdrecht verbonden aan de Universiteit Leiden, afdeling Jeugdrecht. Daarnaast is zij lid van de redactie van dit tijdschrift.

1 Adviescommissie rechtsbescherming en rechtsstatelijkheid in het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, *Kinderen en ouders met recht goed beschermd*, januari 2024.

2 Zie voor een beschouwing op het advies ook J.H. de Graaf & E. Lam, 'Kinderen en ouders met recht goed beschermd', *TvJr* 2024/1-2.

3 *Kamerstukken II* 2023/24, 31839, nr. 1018 (Beleidsreactie Adviescommissie Rechtsbescherming).

uitspraak van de (kinder)rechter over (kinder)beschermingsmaatregelen' zijn geen onderdeel van het RVT'.⁴ De verantwoordelijke staatssecretarissen laten in november 2024 weten dat het de bedoeling is dat er 25 zelfstandige RVT's in de vorm van een publiekrechtelijke zelfstandige organisatie (de geografische schaal van de veiligheidsregio's wordt aangehouden) worden ontwikkeld waar in beginsel de meeste functionaliteiten van de Veilig Thuis-organisaties en de GI's in op zullen gaan, evenals een aantal nader te bepalen taken van de Raad die gericht zijn op jeugdbescherming. Jeugdreclasering wordt, gegeven de verantwoordelijkheid van het Rijk voor de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen, onder centrale aansturing gebracht.⁵ Deze beleidsreactie en de ontwikkelingen zijn grotendeels in lijn met het Adviesrapport, zij het dat de Commissie-Van Dooijeweert heel kort is in haar advies over de manier waarop deze onafhankelijkheid dan vorm moet krijgen en slechts adviseert dat de Raad in het geheel geen rol krijgt in de RVT's. Inmiddels is besloten dat een aantal taken van de Raad naar de RVT's gaat, alhoewel nog onduidelijk is om welke taken het precies gaat. In het voorjaar van 2025 zal een beslissing genomen worden over de beschikbaarheid van financiële middelen en de inrichting van de RVT's.

Inhoud rondetafelgesprek

74

Op 16 januari 2025 organiseerde het Centre for Children's Rights Amsterdam (CCRA) een rondetafelgesprek naar aanleiding van het Adviesrapport. Het rondetafelgesprek werd gevoerd onder leiding van het bestuur van het CCRA en aan het gesprek werd deelgenomen vanuit diverse partijen: de advocatuur, het Ministerie van Justitie en Veiligheid, universiteiten, Veilig Thuis, Defence for Children, de Raad, de rechtspraak en de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming. Tijdens het gesprek stonden de volgende drie stellingen centraal:

1. Rechtsbescherming is informatie, participatie, ondersteuning en effectieve rechtsmiddelen.
2. Is een onafhankelijke toetsende taak van de Raad noodzakelijk om die rechtsbescherming te bieden?
3. Is een onafhankelijk toetsende taak voldoende om die rechtsbescherming te bieden?

Bij aanvang van het rondetafelgesprek werd de volgende toelichting gegeven door de Raad op het advies van de

Commissie en de ontwikkelingen rond het Toekomstscenario:

- Het advies dat de functies van de Raad niet in de beoogde RVT's terecht zouden moeten komen, leidde destijds tot veel emoties. Er zijn voorstanders, maar er is ook onbegrip over dit standpunt. Het is belangrijk om voor ogen te houden dat het advies niet ziet op de Raad als instantie, maar gaat over functionaliteiten die wel/niet in de beoogde RVT terecht moeten komen, zoals de 'onafhankelijke toets'.
- Er bestaan verschillende beelden over wat 'de onafhankelijke toets' en de toetsende taak van de Raad concreet inhouden. De toetsende taak betreft de wettelijke toetsende taak bij een ondertoezichtstelling.⁶ De Commissie heeft zich in haar advies gericht op het onafhankelijke onderzoek op het moment dat een kindbeschermingsmaatregel wordt overwogen. De zorg is, aldus de Raad, dat als een deel van het onderzoek door het RVT wordt gedaan, de waarborg voor kinderen en ouders dat de toets onafhankelijk is onder druk komt te staan. Hoe borg je dan dat dit onderzoek van goede kwaliteit is en dat er een duidelijke scheiding is tussen het vrijwillige en gedwongen kader?
- Ongeveer 10% van de zaken in het vrijwillige kader komt terecht bij de Raad. Van de beschermingstafel gaat ongeveer de helft naar het gedwongen kader. Slechts 15% van de verzoeken om een beschermingsonderzoek komt bij Veilig Thuis vandaan, grotendeels komen deze verzoeken vanuit de gemeenten.
- De essentie van het raadsonderzoek bestaat uit horen en wederhoor, spreken met het netwerk, methodisch onderzoeken wat er aan de hand is en nodig is. Verder kan de Raad ook documentatie opvragen. Uitgangspunt is dat het onderzoek wordt gedaan met de informatie die de Raad ontvangt bij een verzoek tot onderzoek. In de memorie van toelichting bij de Jeugdwet staat dat de Raad 'naar voren mag'. De Raad sluit ook aan bij de jeugdbeschermingstafel, maar het is wel zoeken naar hoe je hierbij je onafhankelijkheid kunt waarborgen. Belangrijk is om hier met elkaar gestructureerd naar te kijken. Wat heeft de rechtspraak nodig om te kunnen beoordelen of de gronden voor een kindbeschermingsmaatregel aanwezig zijn? Welke rechtsbescherming bied je hiermee? In hoeverre kun je gebruikmaken van wat er al is onderzocht?

De aanwezigen reageerden als volgt op de stellingen:

- De kern van het huidige debat draait om het jeugdhulpstelsel dat groeit en groeit. Een kanttekening daarbij is dat ook wordt gezien dat de doelgroep van gezinnen die de Raad bedient, in grote lijn hetzelfde

4 Adviesbureau AEF, *Eindrapport onderzoek Inrichting Regionale Veiligheidsteams*, 20 juni 2024. Overigens lijkt dit rapport wel te impliceren dat óók een deel van de onderzoeksbevoegdheden van de Raad overgaat naar het RVT: 'Voor de functionaliteiten van de Raad betekent dit dat het huidige onderzoek van de Raad in de toekomst op een andere, kwalitatief hoge manier wordt uitgevoerd door het RVT. Dit geldt voor het onderzoek naar de noodzakelijkheid voor juridische maatregelen' (p. 39).

5 *Kamerstukken II 2023/24, 31839, nr. 1031, 5 november 2024 (Voortgangsbrief Jeugd)*.

6 Zie art. 1:265j BW. De toetsende taak geldt ten aanzien van beslissingen tot niet-verlenging van de ondertoezichtstelling of de machtiging uithuisplaatsing en ten aanzien van beslissingen tot beëindiging van de uithuisplaatsing.

is gebleven in de afgelopen jaren. Waar maken we de beweging echt een andere kant op? Botsende logica's vrijwillig-gedwongen blijft een zoektocht. Wie neemt verantwoordelijkheid en welke hulpverlener blijft bij het gezin? De Hervormingsagenda gaat over een veel grotere groep en over de afbakening van jeugdhulp. Hoe filter je de gezinnen die op voorhand al bepaalde hulp nodig hebben? En hoe ga je hierbij om met de capaciteitsproblemen bij de lokale teams? Soms zie je pas later in de tijd wat het effect is. Hoe beoordeel je het goed op het moment nu? Waar zijn kinderen/gezinnen echt mee geholpen (wellicht vooral met geld als er vooral financiële zorgen in een gezin zijn)?

- Mooie kant van het Toekomstscenario is dat er een club is die op een wat grotere schaal veiligheidsexpertise toevoegt.
- De aandacht gaat voornamelijk uit naar rechtsbescherming bij kinderbeschermingsmaatregelen, maar daar begint de rechtsbescherming niet. Er is weinig aandacht voor rechtsbescherming op het moment dat Veilig Thuis in beeld komt, terwijl in dat geval ook sprake is van overheidsbemoeienis. Zou je de rechtsbescherming niet meer als uitgangspunt moeten nemen bij aanpassingen in het stelsel?
- Lokale team als vast gezicht: onderkend wordt het belang van een vertrouwensband met een hulpverlener in het lokale team. Een belangrijke vraag is hoe je omgaat met informatie die in het vrijwillige kader is verstrekt en die vervolgens 'tegen je wordt gebruikt' omdat hierdoor zorgen ontstaan over onveiligheid binnen het gezin. Voor dit aspect lijkt nog weinig aandacht te zijn. De vertrouwensband die mensen bijvoorbeeld met hun huisarts ervaren, is voornamelijk gelegen in de geheimhoudingsplicht van deze professional. En waar je naartoe gaat voor verschillende gezondheidsklachten. In hoeverre kan de werkrelatie huisarts-patiënt tot voorbeeld dienen voor een lokaal team?
- Ten aanzien van het belang van het geven van goede informatie: waar begint het geven van goede informatie? Zijn betrokkenen zich er wel van bewust wat de consequenties zijn in het vrijwillige kader als ze bepaalde informatie wel/niet geven? In hoeverre zijn cliënten op de hoogte van: ik ben als moeder m'n hart aan het luchten en dat kan potentieel een eigen leven gaan leiden. Weet de ouder wat de wereld is achter die hulpverlener? Een hulpverlener moet een alertheid hebben om mensen mee te nemen in het zich ervan bewust zijn dat ze processen ingaan. De eerste fase heeft evengoed het karakter van een overeenkomst en dan moet je goed geïnformeerd zijn. Eerlijk en transparant zijn.
- Het is een dilemma voor hulpverleners om geen partij te worden in een moeilijke gezinssituatie. Emoties gaan een rol spelen en kun je als hulpverlener dan wel zuiver onafhankelijk blijven? Je kunt toch geen onderzoek laten doen door mensen die in het gezin werken? De Raad biedt het voordeel van een landelijke organisatie met een eenduidig kader en

uniformiteit. Ook is het volstrekt helder dat de Raad geen daadwerkelijke hulp verleent. Er wordt opgemerkt dat gezinnen best wel een paar keer hun verhaal willen vertellen, met andere woorden het estafettemodel hoeft niet enkel negatief geframed te worden. De gedeelde conclusie aan tafel is dat het helder moet zijn voor een gezin wie van de hulpverleners beschikbaar is voor praktische hulp en wie van de hulpverleners een onderzoeksverantwoordelijkheid draagt.

- Het belang wordt gezien van goede diagnostiek aan het begin van de jeugdketen. Stevige, lokale teams zijn nodig die samenwerken met alle partners (bijvoorbeeld volwassenenproblematiek) in de keten.⁷ Die stevigheid is nodig omdat sommige gezinnen op voorhand al intensieve hulp nodig hebben en daarvoor is een scherp beoordelingsvermogen nodig. Er wordt nu steeds gesproken over een 'verklarende analyse' als methodiek in het vrijwillige kader. Het idee hierbij is het maken van een analyse vanuit het (gezins)systeem. Een gedegen analyse, daar kunnen we alleen maar blij mee zijn. Een zorg hierbij is dat 'men' hiervoor veel informatie in een dossier wil hebben. Het gedegen kijken en goed verklaren biedt heel veel perspectieven en hierbij kan ontzettend veel gevoelige informatie zitten. Dit vraagt om goede informatie over wat er allemaal ingezet kan worden. Is het stelsel genoeg in staat om hier goed mee om te gaan?
- De aanwezigen delen de zorgen over het gebrek aan legitimiteit van een kinderbeschermingsmaatregel, gelet op de 'lege huls' die een maatregel in de praktijk soms is.
- De schaalgrootte van de proeftuinen is nog heel gering. Vanuit de proeftuinen wordt ervaren dat het aantal 'gedwongen' zaken afneemt, maar het is nog afwachten hoe groot dit effect is op de instroomcijfers van de Raad.
- Aan tafel wordt de reflectie gedeeld dat we leven in een context waarin veel is afgebrokkeld. Biedt de Raad dan de benodigde rechtsbescherming? Wie is nu verantwoordelijk voor rechtsbescherming? Het sluitstuk rechtsbescherming ontbreekt. Hoe is het mogelijk dat je als GI een certificaat kunt krijgen als je zo veel kinderen op de wachtlijst hebt staan? Het stelsel is gebouwd op marktwerking en staat onder druk. Maar het stelsel is wel een gegeven, een uitgangspunt. Hoe kom je tot een landelijke richtlijn voor de RVT's?

7 In het Adviesrapport Groeipijn wordt aanbevolen om het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming te verbinden met de stevige lokale teams (Commissie-Van Ark, Groeipijn. Advies Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd, 30 januari 2025, p. 4, 5, 16, 26, 31, 47, 51-54, 59 en 72).

Reflecties op het rondetafelgesprek

De avond ademde een grote betrokkenheid bij het onderwerp uit. Iedereen lijkt het erover eens te zijn dat het stelsel zoals het nu is ingericht, niet functioneert. En dat het advies van de Commissie om de onafhankelijke toets en het advies aan de kinderrechter onder Rijksverantwoordelijkheid te houden, goed navolgbaar is. De duur van de bijeenkomst was te kort om dieper in te gaan op de vraag of de rol en taken van de Raad daarmee dan ook voldoende rechtsbescherming bieden op het moment dat een gedwongen maatregel wordt overwogen.

Lokale teams en hulpverlening 'aan de voorkant'

Opvallend was de eensgezindheid over zorgen over de rol die de lokale teams hebben en krijgen in het Toekomstscenario en de Hervormingsagenda. Zij vormen het vaste gezicht voor gezinnen, gaan zelf meer lichte hulp en ondersteuning bieden en analyses uitvoeren van wat er aan de hand is en wat ieder gezinslid hierin nodig heeft. De aanwezigen vinden het goed dat er een betere analyse 'aan de voorkant' wordt gemaakt van wat er aan de hand is. Maar er zijn hierbij ook zorgen of professionals in de lokale teams hiervoor voldoende toegerust zijn. Ook zijn er zorgen over hoe je hierbij de vrijwilligheid borgt en voorkomt dat de informatie die wordt verzameld door de lokale teams om tot een goede analyse te komen van wat er aan de hand is, zich niet tegen je keert.

Estafettemodel

Aanleiding voor de ontwikkeling van het Programma Toekomstscenario is dat betrokken kinderen en volwassenen zich onvoldoende gehoord en gezien voelen in de wijze waarop het huidige stelsel is georganiseerd. Er zijn veel verschillende organisaties met daarbij ook een overlap van taken met allemaal eigen taken en bevoegdheden. En desondanks (of misschien wel dankzij dit versnipperde stelsel?) is de achterliggende problematiek, die dikwijls op verschillende leefgebieden ligt en in het gezinssysteem wortelt, te weinig in beeld. Om tot een vereenvoudiging van het stelsel te komen en af te komen van het werken als een keten, is door de betrokken organisaties (waaronder ook de rechtspraak) een nieuw toekomstscenario geschetst waarbij taken van Veilig Thuis, de Raad en GI's zijn samengevoegd. Het was een schets op hoofdlijnen, de uitwerking in details en daarbij te maken keuzes over de inrichting van het RVT blijken zo eenvoudig nog niet en leiden tot verdeeldheid.

Organisaties trekken zich terug uit de landelijke dialoog over het Toekomstscenario

Eén dag na het rondetafelgesprek is door de GI's naar buiten gebracht dat zij zich terugtrekken uit het landelijk programma Toekomstscenario.⁸ Ook het Landelijk

Netwerk Veilig Thuis (LNVt) geeft in een statement aan dat het selectiever zal deelnemen aan gesprekken over het Toekomstscenario op landelijk niveau.⁹ Kort samengevat zijn deze organisaties bezorgd over de ontwikkelrichting van het Toekomstscenario en het genomen koersbesluit eind 2024. Het LNVt geeft daarbij aan dat de huidige invulling van het Toekomstscenario te smal is: bij vijf tot tien procent van hun meldingen wordt nu samengewerkt met de andere partijen in het RVT; de GI's en de Raad. Het LNVt ziet een noodzaak om het ook voor hun overige cliënten anders te gaan doen in de toekomst. Wel geven zowel de GI's als het LNVt aan dat zij de basisprincipes van het Toekomstscenario voluit onderschrijven. Op 16 april 2025 laat het LNVt in een persbericht weten te stoppen met deelname aan het programma Toekomstscenario.¹⁰ Reden hiervan is dat de koers van het programma te veel is gericht op organisatievorming en dat het LNVt onvoldoende ruimte ervaart voor een breder gesprek over wat écht nodig is voor een betere aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, zo is te lezen in het persbericht.

Afsluiting

De bevindingen van de Inspecties rond het pleegmeisje in Vlaardingen¹¹ en het recente rapport *Erfenis van onrecht* van de Commissie Toeslagen en Uithuisplaatsingen¹² maken weer pijnlijk duidelijk dat de tekortkomingen in het huidige jeugdbeschermingsstelsel groot en hardnekkig zijn. Kwetsbare kinderen en gezinnen worden onvoldoende beschermd. Daarin hebben alle huidige organisaties een aandeel. En dus ook een aandeel om tot echt structurele veranderingen te komen.

De actuele ontwikkelingen rond het programma Toekomstscenario laten zien hoe ingewikkeld het is om daadwerkelijk tot fundamentele veranderingen te komen. De noodzaak en urgentie dat het echt anders moet worden door alle partijen gevoeld en erkend, maar de route om hiertoe in gezamenlijkheid toe te komen, is weerbarstig.

Het rondetafelgesprek was – hoewel het door de samenvatting van deelnemers een nog wat te beperkte en eenzijdige blik gaf – een mooie aanzet om met elkaar in gesprek te gaan en te blijven over de vraag: hoe dan wel? En hoe borgen we de rechtsbescherming in een nieuw scenario voor kind- en gezinsbescherming goed? De aansluiting van de RVT's op enerzijds een stevige voorkant, zowel als het gaat om de kwaliteit van de diagnostiek en de betrokkenheid van gezinnen daarbij en als om nabijheid en praktische steun aan gezinnen en anderzijds een onafhankelijke organisatie bij het binnentre-

8 Jeugdzorg Nederland, *Positie Gecertificeerde Instellingen (GI's) inzake de ontwikkelrichting en uitlijning programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming*, 17 januari 2025.

9 Landelijk Netwerk Veilig Thuis, *Statement 'Iedereen kan het verschil maken. Niemand kan het alleen'*, 27 januari 2025 (LinkedIn).

10 Landelijk Netwerk Veilig Thuis, *Statement 'Landelijk Netwerk Veilig Thuis stopt met deelname aan het landelijke programma Toekomstscenario'*, 16 april 2025 (LinkedIn).

11 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en Inspectie Justitie en Veiligheid, *Casusonderzoek pleegzorg meisje Vlaardingen Onderzoek na ernstig letsel bij verblijf in een pleeggezin*, 30 januari 2025.

12 Commissie Toeslagen en Uithuisplaatsingen, *Erfenis van onrecht. De blijvende impact van de toeslagenaffaire op het leven van uit huis geplaatste kinderen*, 27 maart 2025.

den van het gedwongen kader zodat ouders zich echt gezien en gehoord weten én als versterking van legitime beslissingen door de kinderrechter, heeft nog veel doordenking nodig.
Wordt hopelijk vervolgd!